

Jerzy Bajda

"Lumbre del alma", Juan de Cazalla,
oprac. i wyd. J. Martinez de Bujanda,
Madrid 1974 : [recenzja]

Collectanea Theologica 49/3, 213-214

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nowego bytu chrześcijanina, poprzez analizę, otwiera źródła autentycznej pobożności.

Głównym problemem teologicznym niepokojącym ówczesnych ludzi było pytanie, czy świętość chrześcijańska jest jedynie dziełem łaski, czy wymaga także osobowego współdziałania człowieka. Esbarroya pokazuje chrześcijaństwo pełne, obce minimalizmowi; broni nierozdzielności wiary, sakramentów i wysiłku moralno-ascetycznego. Centralne miejsce w jego doktrynie zajmuje nadprzyrodzona miłość. Niektóre strony przypominają (wydane później) słynne medytacje Ludwika z Grenady. Z upodobaniem zatrzymuje się nad prawdą biblijną, że Bóg jest Miłością, a cały świat stworzony jest tejże Miłości głosicielem. Jest to zresztą wspólny temat wszelkich mistyków XVI wieku: idea ta będzie także natchnieniem dla św. Franciszka Salezego.

Ostatnia część dzieła (*Reglas*) jest przykładem zdrowo pojętej kazuistyki, będącej koniecznym elementem kierownictwa duchowego. Esbarroya świetnie konfrontuje najgłębsze zasady świętości chrześcijańskiej z konkretnym życiem i psychologiczną pojemnością indywidualnego człowieka.

Obecne wydanie krytyczne odtwarza pierwotne wydanie sewillańskie z małymi uzupełnieniami dokonanymi na podstawie wydania toledońskiego (oba wydania miały miejsce w r. 1550). Lektura ogromnie interesująca, także z punktu widzenia dzisiejszych dyskusji i badań nad rozwojem i właściwym profilem katolickiej teologii moralnej.

ks. Jerzy Bajda, Warszawa

Juan de CAZALLA, *Lumbre del alma*, opracował i wydał J. Martínez de Buñanda, Madrid 1974, Universidad Pontificia de Salamanca, Fundación Universitaria Española. Colección *Espirituales Espanoles*, Serie A. — Textos, t. 22, s. 172.

Dla pełniejszego ukazania pozycji Juana de Cazalla w historii hiszpańskiej teologii, autor uważał za konieczne przypomnieć związek zachodzący między tym autorem a XV-wiecznym filozofem Raimundo Sibiudą, znanym popularnie jako Sabunde, profesorem i rektorem uniwersytetu w Tuluzie. W latach 1434—1436 Sabunde napisał traktakt pod tytułem *Liber creaturarum*, znany także jako *Theologia naturalis*. Mysłciel ten jest obawny na wszelkie źródła wiedzy i prawdy, objawia duże zaufanie do doświadczenia, docenia wszelką wiedzę na temat natury człowieka. Wyklucza możliwość sprzeczności między „księgą stworzenia” a mądrością ksiąg świętych. Akcentuje harmonię między naturą a łaską, podkreśla równocześnie w sposób radykalny przeciwieństwo zachodzące między miłością Boga a miłością własną. Podziw dla możliwości ludzkiego rozumu narazi go na zarzut racjonalizmu.

Theologia naturalis stała się popularna poza granicami Hiszpanii. W nieco skróconej formie wychodzi w Kolonii w r. 1499 pod tytułem *Viola animae*. Dalszą przeróbką kolońskiej edycji jest *Despertador del alma* opublikowany anonimowo w Sewilli (r. 1544) i w Saragossie (r. 1552). Następnym, najważniejszym ogniwem tego łańcucha i kanałem rozpowszechnienia idei Sabunda w Hiszpanii jest książka franciszkanina Juana de Cazalla *Lumbre del alma*.

Cazalla jest bliskim współpracownikiem kardynała Cisneros, znanego jako zwolennika reform kościelnych. Kardynał sympatyzował z Erazmem oraz z francuskim ruchem ewangelicznym. Patronował toledońskiemu wydaniu *Viola animae*, jak też wydaniom *Lumbre del alma* w Valladolid (r. 1528) i w Sewilli (r. 1542). Z pierwszego wydania *Lumbre* nie zachował się żaden egzemplarz; fakt wydania jest znany jedynie z pośrednich świadectw.

Przez pewien czas historycy uważali *Lumbre del alma* za dzieło oryginal-

ne. Révah zwrócił jednak uwagę na fakt, że jest to wierna adaptacja pewnej ilości rozdziałów z *Viola*, nawet z zachowaniem ich kolejności. Jedynie rozdział XIII referujący arystotelesowską teorię cnót jest od swego głównego źródła niezależny. Cazalla przyswaja sobie główną tezę Sabunda, że cała doskonałość człowieka zawiera się w miłowaniu Boga, natomiast miłość samego siebie jest źródłem wszelkiego zła. Książka zawiera także idee bliskie szkole Wiktorynów oraz św. Bonawenturze. Według Juana de Cazalla doskonałe poznanie Boga wymaga przejścia przez dziesięć stopni przygotowujących, po czym otwiera się możliwość wejścia w pierwsze, drugie i trzecie niebo doskonałego poznania Boga.

Książka stanowi klucz do jednego z najciekawszych okresów chrześcijańskiej myśli mistycznej.

ks. Jerzy Bajda, Warszawa

1. Miguel de MOLINOS, *Guia Espiritual*, wydanie krytyczne i opracowanie — Jose Ignacio Tellechea Idigoras, Madrid 1976, Universidad Pontificia de Salamanca, Fundacion Universitaria Espanola, Coleccion *Espirituales Espanoles*, Serie A. — Textos, t. 23, s. 448.

2. Jose I. TELECHEA, *La edicion critica de la „Guia Espiritual” de Molinos*, Madrid 1976, Fundacion Universitaria Espanola, Coleccion *Conferencias* 69, s. 56.

Autor pomija życiorys Molinosa, odsyłając czytelnika do biografii: P. Dudon SJ, *Le quietiste espagnol Michel Molinos (1628—1696)*, Paris 1921. Mimo to zwięzłe dane biograficzne możemy znaleźć na s. 17. Na temat pobytu Molinosa w Walencji i możliwości wpływu nań tamtejszego klimatu mistycznego odsyła do dzieła: R. Robres Lluich, *En torno a Miguel de Molinos y los origenes de su doctrina. Aspectos de la piedad barroca en Valencia*, *Anthologica Annua* 18(1971) 353—465; oraz do pracy: F. Sánchez Castaner, *Miguel de Molinos en Valencia y Roma. Nuevos datos biográficos*, Valencia 1965.

We wstępie historyczno-krytycznym Tellechea dużo miejsca poświęca dziejom zmieniennych i sprzecznych opinii na temat znaczenia dzieła Molinosa. W XX wieku zdaje się przeważać opinia, że potępione w bulli *Coelestis Pastor* zdania (w liczbie 68), nie mogą być w ścisłym sensie przypisane Molinosowi, ponieważ były dyskutowane w aspekcie fundamentalnym, apriorycznie i niejako w oderwaniu od organicznej jedności z dziełem Molinosa. I tak, Crisogono de Jesus Sacramento (autor podręcznika *Compendio de ascetica y mistica*, Avila 1933) pisze, że „książka (Molinosa) nie zawiera w rzeczywistości zdań wyraźnie błędnych. Rzeczy o wiele śmielsze kryją się przecież w książkach wielkich mistyków ortodoksyjnych, takich jak Ruysbroeck i św. Jan od Krzyża” (s. 355). Kwietyzm potępiony oficjalnie w 1687 r. stał się od razu popularny w krajach protestanckich. Dzieło Molinosa stawało się przedmiotem zaciętego sporu, podczas gdy sam autor *Guia Espiritual* oczekiwał śmierci w zupełnym odosobnieniu i zapomnieniu. Zmarł w Rzymie w 1696 r.

Obecne wydanie *Guia* opiera się na nowo odkrytym kodeksie, dotychczas nieznanym i nie skatalogowanym. Interesującą historię tego odkrycia przedstawia Tellechea w osobnej broszurze (nr 2). Tellechea ujawnia głębsze motywy, dla których wznawia się wydania tekstów opatrzonych dawniej cenzurami kościelnymi. Motywacja ma charakter humanistyczny i egzystencjalny: historyk ten próbuje przede wszystkim dotrzeć do człowieka i odkryć jego własne drogi do prawdy. „Interesuje mnie jego prawda, tak jak interesuje mnie prawda tyłu innych: Jana od Krzyża, Teresy od Jezusa, Augustyna z Hippony, Tomasza Morusa, Savonaroli, Lutra, Ignacego Loyoli, Kalwina, Erazma, Lacordaire'a lub Newmana. Wyliczenie to nie jest klasyfi-